

נאמר של עיר

הספרות האמיתית של אמריקה: הנהרות הגדולים של

היבשת * התבגרותו של ענק * „לגמור לסוב את היבשה לפני

שיעזו להתגרות במים" * המחלה האמריקאית כמטפורה אירופית

פתיה

חלום אמריקאי

בשנים האחרונות התפתח בארץ דימוי מעוות של פני הספרות האמריקאית. מאי בקיאנים זה שהתנהל במשך כמה עשרות שנים בין סופרים ממוצא יהודי, המתגוררים ברובם בניו-יורק, לבין סופרי ימים אמריקאים-דרומיים, הוליד דימוי מעוות זה של הספרות האמריקאית. בי עיני הקורא הישראלי.

רצף של תרגומים מיצירותיהם של סוד בלו, ברנרד מלמונד, פיליפ רות ואחרים, יצר תדמית בלתי-מאוונת למעשה התרבותי של האמריקאים. תסי

דגל אמריקאי אמריקה אמריקה

בימים יהודיים מדרגה שניה הזינו את תדמית האמריקאית בעיני הישראלי, תחת שיעשו זאת שיכרון המרחבים של החלום האמריקאי והעוצמה, החסרה אח ורע בי תרבויות המערב, שהיא המייצגת הגדולה של ספרות אמריקה במאה העשרים. בחודשים האחרונים החלה להשתנות תדמית זו של אמריקה. סידרת תרגומים, שראו אור באחרונה, תרמה לביסוס מחודש של התדמית האמריקאית במימדים אמיתיים. הכולטים שבין ספרים אלה הינם צחוק אפל מאת שרוד אנדרסון, הבט הביתה מלאך מאת תומאס וולף, בשוכי בי גונות מאת ויליאם פוקנר — להם יוקדש רובו של מדור זה.

העיריה

רית, שאת גלריית דמויותיה המופלאות העלה על הנייר בספר זה, בסיגנון מבריק. גיבוריו של אנדרסון נקבעים בסתירה שבין הפרט הלכוד ביצוריו, לחירות ולשיכרון המרחבים של אמריקה. גיבוריו נאבקים בעשית התעשייה האמריקאית, כאשר הטבע קורץ להם במרחקים.

ספרו השני של אנדרסון הרואה אור בעברית, 54 שנה לאחר הופעתו בארצות-הברית, הוא צחוק אפל * גיבורו, ברוד דאדלי, הוא בבחינת דמות אוטוביוגרפית, אלא שתחת לנטוש את המיפעל בעיירה ולהגיע אל חוג ספרותי בשיקגו, הוא נימלט מביתו ומעבודתו במערכת עיתון, ושב אל עירית ילדותו, לעבוד כפועל במיפעל לסרני מכונות.

בצחוק אפל מוליך אנדרסון את הקורא בעזרת פלאש-באקים, ובאמצעות מינולי גימפנימים. עולמו של הפרט, ברוד דאדלי, שופך אור על מערכות החברה האמריקאית לאחר מילחמת-העולם הראשונה. ברוד מפליג בנהר המיססיסיפי, מוצף בי דימויים מתוך האקלבר פיין של מארק טוויין.

כדבריו על טוויין: „כשחזר לבקר את הנהר, לאחר שחנקו מסילות-הברזל את עורקו ונפלו את נשמת... היה יכול לכתוב או אפס. יכול היה לכתוב על השיר שנהרג, הצחוק שנהרג, על אנשים שהוכחו כביצאן לטבח, אל תוך עידן חדש של מהירות, של בתי-הירשת, של רכבות אצות-היפוזות. תחת זאת מילא את הספר בעיקר בסטאטיסטיקה, כתב הלצות עבשות...”

בדומה ל„תלוש” של הספרות העברית, הרי שברוד דאדלי הוא מעין תלוש של הספרות האמריקאית. הוא מקנא בידידו ספונג, שהוא פועל אשר „חש, מועם דברים כאמצעות אצקותיו...” דמות של יצירות בריאה, אשר משמשת כמראה לניכור, לעקרות ולשיעמום של ברוד דאדלי.

צחוק אפל הוא מיבנה ספרותי מרתק, שבו משמשים השחורים כמעין מקהלה יוגנית המלווה את הדמויות הפועלות של הלבנים, על מיכלול תיסכוליהם. ברוד דאדלי לכוד בהאונה קולותיהם, ובעיקר לצחוקם האפל. היצירות של בן אמריקה השחור, הספונטאניות שלו, היושר המי-לולי, כפי שהם מתוארים בצחוק אפל, מנגחים את התרבות הלבנה באיגוף ספי-רותי, שעלילתו מתרחשת על גדות אותו נהר שמרק טוויין תיאר בסטטיסטיקה ובהלצות. כמאמר שרוד אנדרסון, עוצי-מתו הלשונית של אנדרסון מצליחה להביא לסופר הפשוט את עוצמת המרחבים האינסופיים של אמריקה.

וולף

סופר שהקורא הישראלי טרם פגש ביצירותיו הוא תומס וולף שסיפרו הבט הביתה מלאך ראה-אור בימים אלה בתרגום לעברית. * אמנם גירסה תיא-רנית של ספר זה הועלתה בשעתו על קרשי הבמה — מלאך האבן — אלא שזו נכשלה בעוצמת התיאור, פראות

* שרוד אנדרסון — צחוק אפל; עברית: אהרון אמיר; הוצאת כתר; 155 עמודים (כריכה רכה).
* תומס וולף — הבט הביתה מלאך; עברית: אהרון אמיר; הוצאת ספרית פועלים; 549 עמודים (כריכה רכה).

הנהר

אנדרסון

ביום בהיר, תוך הכתבת מיכתב למוד כירתו, נטש שרוד אנדרסון את מישי-רתו, והצטרף לקבוצת סופרים שפעלה בשיקגו. את המוניטין הגדול שלו השיג בהיותו בן 43, כאשר פירסם את קובץ סיפוריו ווינסבורג, אהרן * המתאר עיירה דימוינית במערב-התיכון של ארצות-הבר

* שרוד אנדרסון — ווינסבורג אהרן; עברית: אהרון אמיר; הספרייה לעם, הוצאת עש-עטוב.

המלל, שיכרון המרחבים והחושם של הבט הביתה מלאך. וולף, סופר אמריקאי שמת בגיל 38 (בשנת 1938), הפך במעט שנותיו תמרוך יוצא-דופן בתרבות האמיתית ובספרותה של אמריקה. בדומה לאנדרסון, גם כתיבתו של וולף היא כתיבה דרומית. הוא מלווה מצוקת של פרט עם בליל של שכונות-עוני, צלילי מוסיקה במילים, וגלריה של פנים וטיפוסים, שהם אמרי-קה. מיטב הקולנוע האמריקאי הצליח ללכוד אמריקה זו בעדשת המצלמה שלו, פה ושם, ולהעמידה כמקבילה לספרות. הבט הביתה מלאך מציג וולף עולם קסום של עיירה ובניה, עולם שהרכבות החדשות מעניקות לו מעין נידות ותחושת מרחבים.

הבט הביתה מלאך, בדומה לכל כתיבתו של וולף, הוא אוטוביוגרפיה כמעט מוחלטת, וגם טוטאלית. את סיפור מיש-פחתו הוא מעביר למישפחת גאנט, ש-בניה נעים בינות לאהבה ולשינאה. הציור הוא אב, אוליבר גאנט, אלכותוליסט דמוני המפסל כהונתו מלאכיאבן, זקן שהוא בעל ריטוריקה, אותה הוא מנצל בקללות על עולם ומלואו, בעוד שאשתו מתמסרת להצבר-הון, כדי להגשים את חלום הממון של אמריקה. הבט הביתה מלאך הוא מקבילה אמריקאית לסיפור קין והבל, או יעקב ועשו. זהו הת-מודדות בין ייצר הנוודות והפחד מרכוש של אוליבר האב, לייצר הרכושנות של האם.

בינות לשני הכוחות העצומים הללו של אמריקה — ייצור הנוודות ויצר הצברה-הממון — ניצבת דמותו של תומס וולף הצעיר: יוגין גאנט. הוא מלא רגשות ורגשנות, בוחן כל שמתרחש מס-

תומס וולף שיכרון המרחבים האמריקאי

ביבו, ניזון מהמרחבים, ומעביר זמנו בהצבר של ידע, באמצעות קריאת ספרים. מגע מישפחתו מתוהה רק עם אחיו, בן-שלדעת מבקרים רבים תיאורו בידיו וולף הוא אן המעולים שידעה ספרות המאה העשרים. אלא שכן הוא סריס, ונבצר ממנו לעבור את הסף בדרך להגשמת עצמו — סריס שברוח, לא בגוף. רק מותו של בן מעניק לו את החופש ואת שיכרון המרחבים האמריקאי.

הבט הביתה מלאך הוא גם ספר בעל עוצמה אירוסית. בלשונו המוספסת מעל ניץ וולף מימדים יפים בפשטות לאירו-טיות, בנוסח: „הוא היתה בתולה, פריכה כמו כרפס — לבו נרתע מנגעת בה, סן

יוהם אותה...” או כאשר יוגין מתאבק בלורה, המבוגרת ממנו: „כשאני אחיה בן עשרים את תהיי כת עשרים-וחמש. כשאחיה בן עשרים-ושש, את תהיי כת שלושים ואחת. כשאחיה בן איכעטיב ושמונה, את תהיי כת המישושים-שלוש. מה זה...” ואז מזווגם וולף במילים: „הם נצמדו יחדיו כאותו רגע נזהר של פליאה, שם על איי-הקסמים, מקום שהיה העולם שקט, והאמינו בכל אשר אמרו. ומי יאמר — בלי הכדל מה האכזבה שתבוא אחרינו — שאי-פעם אנו שיכי-חיים את הקסב, אי שאי-פעם יכולים אנו לכנוד, על אדמת-עופרת זו, בעין התפוח, בזמרה, וכוזה? הרחק מעבר לאותו עמק בן-בלי-זמן הגשע רכבת לאחר, על הפסים בדרך מזרחה, את ילל-קריאת-הפחדים שלה: החיים, כמו אד של עשן צבוע, שבר-ענן רציון, נישט-אי-ניסחפי-להם...”

ספר זה הוא אחד מבסיסי המיתולוגיה התרבותית האמריקאית, ומחברו מפליג המתגרות של פרט לניסוחים של אומה שלמה, ניסוחים כמו: „הוא חש פתאים בארצות השמנות של האומה. רק הארץ הקיימת — הארץ האמריקאית הענקית, הנישאת על חזה נורא-הוד עולם של הכבת שכריות, רק הארץ קיימת — הארץ הזאת הרחבה והאיומה שאין לה רפאים שיבעתה, תקועה היא במדבר, שבירה-למחצה וממוגרת... דמנו למד לזרום על פי הדופק הקיסרי של אמריקה, אשר בעוצמו אותה לעולם לא נוכל לאבדה ולעולם לא נוכל לישכוח אותה...”

ליוגין גאנט יש הזיות על כיבוש אירופה, אותן הוא מנווט אל הזיות מיל-המתי-העולם הראשונה, במילים: „לעת האביב, אם ייטיב עמו האלוהים, אפשר שיוכה בכל הזכויות הגאות של כיני-החפירות, גזי-הדרל, מוח מפצפצי, ריאות מנוקבות, מעיים שסועים, חנק ברץ ונמק. מעל שולי הארץ שמע את שעתתן המסור-ארת של הרגליים, את שירן הערב והעז של ההצוצרות. בחיוף ענות של אהבה לאני היקר שלו ראה עצמו עונד נשרים של קולונל על כתפיו הצעירות והגיבור-ריות. הוא ראה עצמו ככחינת גאנט אלוף-האוויר, בו השמיים, שזקף 63 מטרים הניגם לזכותו עד שמלאי לו תשע עשרה שנה. הוא ראה עצמו מטייל ב-שאנו-אליזה, שיבה קלה ונאה זורקת בשעטו מעל לצעיפים, ורוע שמאלית מ-מיטב השעם ושעלמה צרפית ומגרה של מרשל צרפתי לצידו. זו הפעם הראשונה שראה את הקסם הרומנטי שבאבר קפוע. הניבורים המשלמים הנקיים-מפגם של ימי-ילדותו נראו לו עתה פחותים וזולים — ימים רק לעיבור מרעוע של צווא-רונים ומשחת-שיניים...”

את המאבק שבין מלאך-האבן למלאך-הרגש מסכם תומס וולף במישפט האחרון של סיפורו: „ואף-על-פי-כן, כאשר עמד זו פעם אחרונה ליד המלאכים של מיר-פסט אביו, דומה היה כאילו כבר הכיכר רחוקה ואבודה; או שמא, מוטב לומר, דומה היה לאיש העומד על גיבעה מעל לעיר אשר עוב, ועם זאת אינו אומר /העיר קרובה/ אלא הוא מסב ענינו אל הרכסים הממריאים במרחק.”

קלסיקה. גם סיפורו של שרוד אנדרסון, סון, צחוק אפל וגם הבט הביתה מלאך תרגמו בידי אהרון אמיר. מתורגמן זו ניתן בכישרון מיוחד להעטות על תירגור מים שהוא מוציא חדשות-לבקרים מתחת לידו. מראה כאילו המדובר בתירגומים קלאסיים. האמת היא, שתירגומו הינם בבי-חינת קלטיקה (קלסי + קסה). דוגמה לכך הוא נסיונו לבצע פעלולים לשוניים, מכ-לי שהטבע העניק לו את הכישורים לכך.